

ISTORIJA IR PAVELDAS: KAIP SKAITYTI PAVELDĄ?

Salvijus Kulevičius

**Istorijos
fakultetas**

I dalis:

KULTŪROS PAVELDO FORMULĒ

- NEKILNOJAMAS PAVELDAS

- KULTŪROS PAVELDAS

- MATERIALUS PAVELDAS

- GAMTOS PAVELDAS

- NEMATERIALUS PAVELDAS

- KILNOJAMAS PAVELDAS

Paveldo apibrėžimo/suvokimo probleminiai klausimai*:

1. Samprata ar sampratos = Paveldas ar paveldai?
2. Jeigu paveldai – ar egzistuoja vienas bendras vardiklis?

** Daugiaperspektyvus požiūris atveju.*

Apibrėžimas Nr. 1
Kultūros paveldo apibrėžtis:

OBJEKTAS / REIŠKINYS / APLINKA

konkrečiais atvejais – kiekvienas atskirai,
bendraja prasme – viskas kartu

Apibrėžimas Nr. 2

Kultūros paveldo dėmenys*:

I dėmuo

PRAEITIES LIUDININKAS

Istorinė distancija

Unikali savybė, kurios neturi kiti objektai ir reiškiniai –

- būti „laiko mašina“;
- sieti dvi tikroves – būnant čia ir dabar kartu būti ir praeitimi.

** Europietiška perspektyva.*

Apibrėžimas Nr. 2

Kultūros paveldo dėmenys:

I dėmuo

PRAEITIES LIUDININKAS

Istorinė distancija

II dėmuo

SOCIALINIS AKTUALUMAS

Paveldo vertė

Paveldas nėra vertybė pati sau. Jis egzistuoja ir reikalingas mums todėl, kad atlieka (geba tenkinti) visuomenei aktualias funkcijas.

Paveldo misijos:

- mokslinė reikšmė – būti praeities pažinimo šaltiniu (ar be paveldo žinotume apie praeitį – kad tokia buvo ir kas tada vyko?);
- socialinės reikšmės:
 - **kultūrinė**: mokslinė, edukacinė...
 - **politinė**: ideologinė, tapatybės...
 - **ekonominė**: paveldas kaip produktas...
 - **emocinė**: nostalgija...

Apibrėžimas Nr. 2

Kultūros paveldo dėmenys:

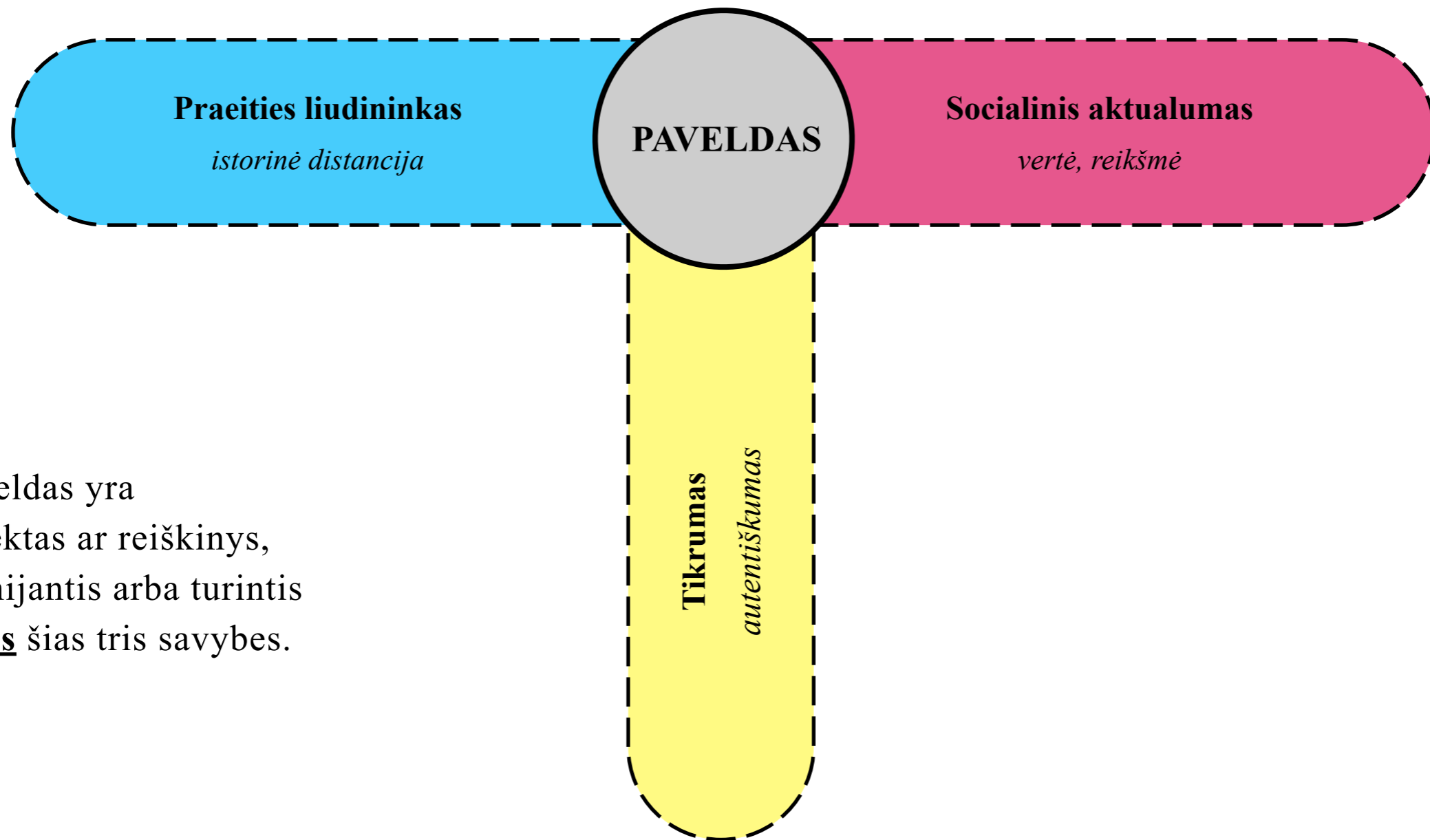

Paveldu laikoma tai, kas yra tikri praeities liudininkai, šaltiniai.

Autentiškumo tipų arba aspektų pavyzdžiai: sumanymo autentiškumas, medžiagos autentiškumas, formos autentiškumas, atlikimo autentiškumas, paskirties autentiškumas...

Apibrėžimas Nr. 2

Kultūros paveldo dėmenys:

Paveldas yra objektas ar reiškiny, įkūnijantis arba turintis **visas** šias tris savybes.

Apibrėžimas Nr. 3
Elgsenos su paveldu:

Visuomenė su paveldu dėl jo unikalios savybės (liudyti praeitį) elgiasi ypatingai – **puoselėja jį**.

Puoselėja: perduoti ateities kartoms, kolekcionuoja, saugo, konservuoja, restauruoja...

Kultūros paveldo apibrėžimas

OBJEKTAS / REIŠKINYS / APLINKA

I dėmuo

PRAEITIES LIUDININKAS

Istorinė distancija

II dėmuo

SOCIALINIS AKTUALUMAS

Paveldo vertė

III dėmuo

TIKRUMAS

Paveldo **autentiškumas**

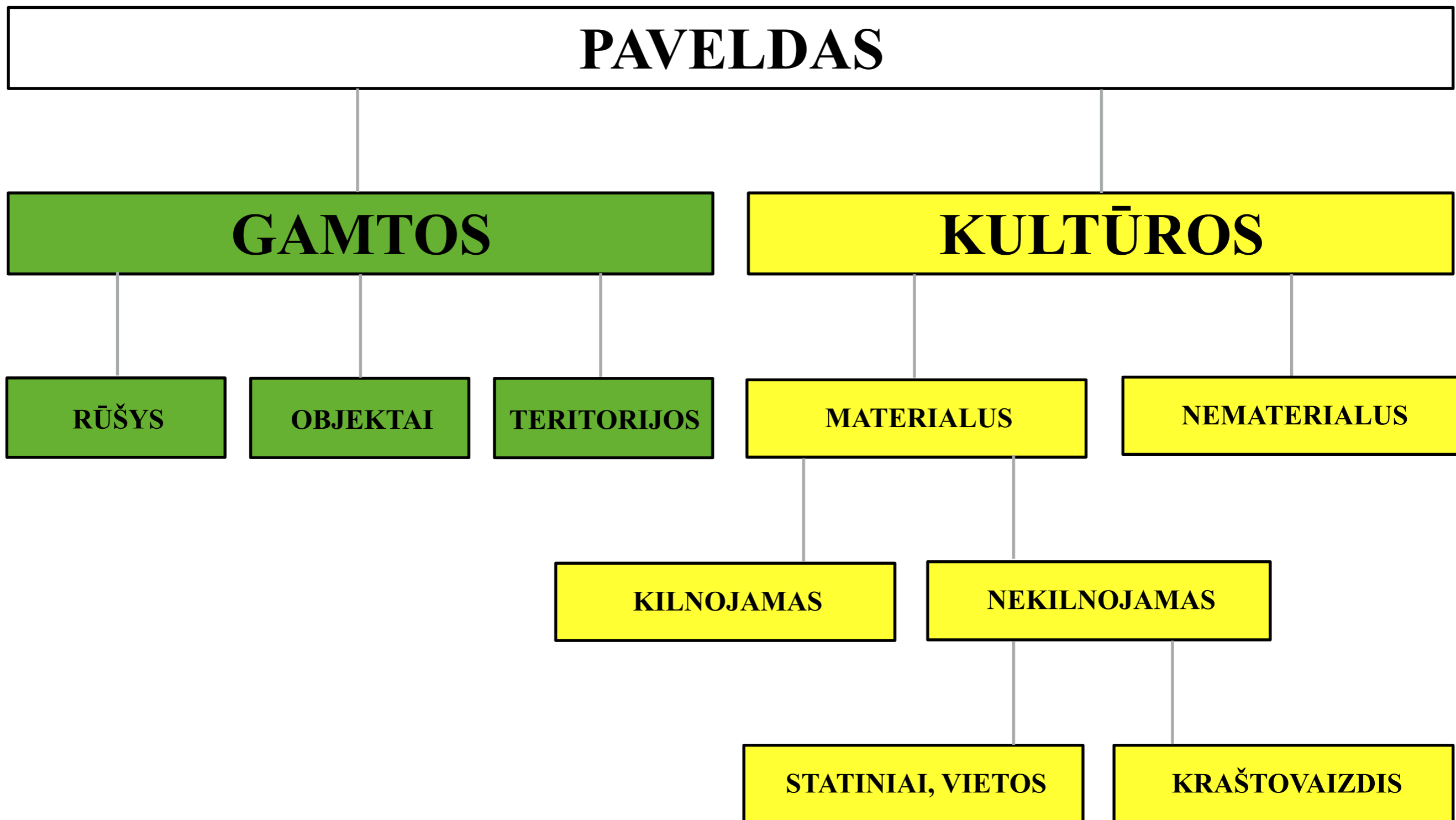
Visuomenės nuostata ir valia –

PUOSELĖTI (IŠSAUGOTI)

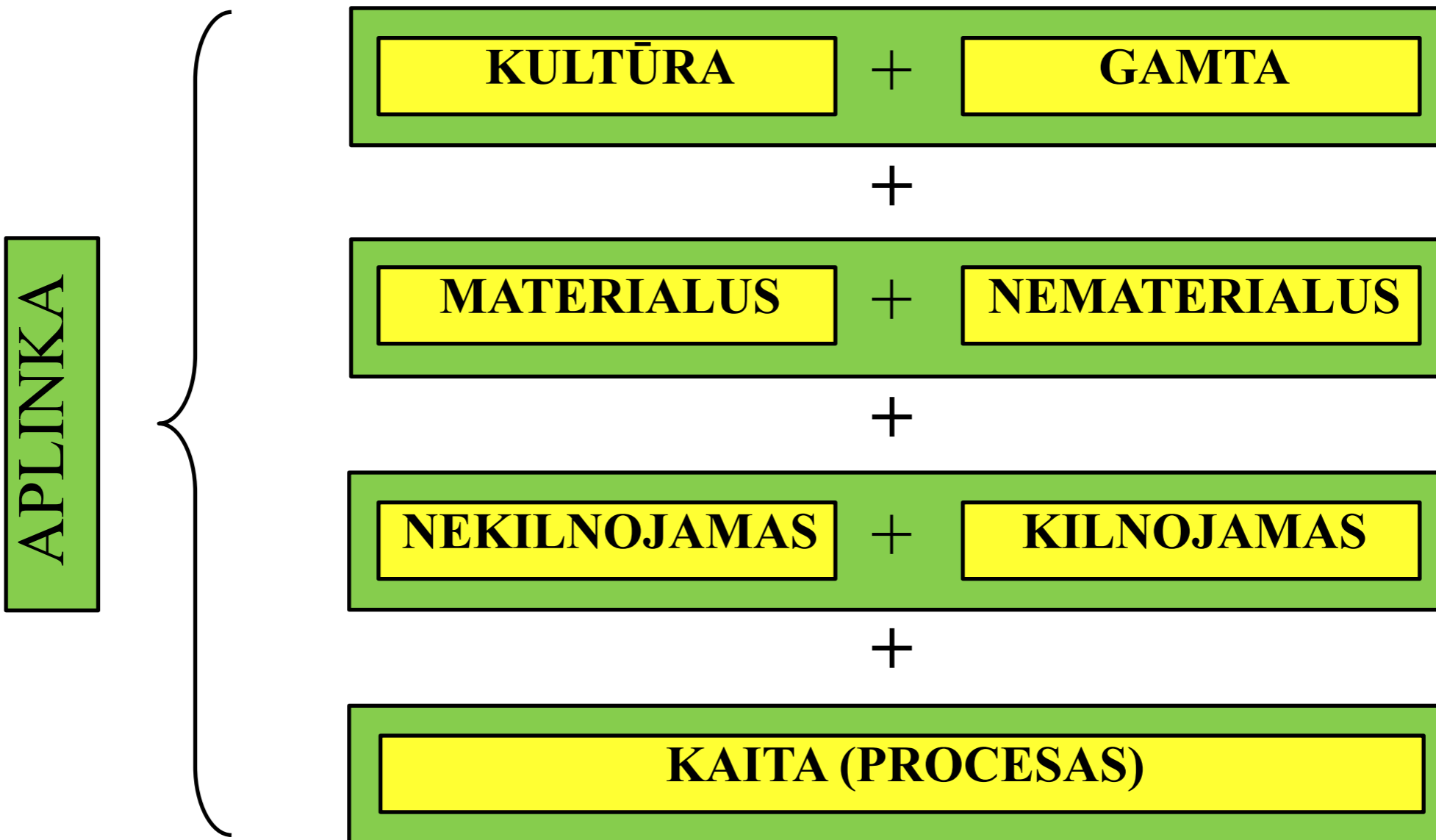
II dalis:

KULTŪROS PAVELDO ĮVAIROVĖ

TRADICINIS POŽIŪRIS:

HOLISTINIS POŽIŪRIS:

III dalis:

ELGSEENOS SU KULTŪROS PAVELDU

Tyrimai

ardomieji / neardomieji

Edukacija

Sklaida

Identifikavimas

Saugojimas

Pavidalo aktualizavimas

Pritaikymas

Turinio aktualizavimas

Įprasminimas

- procesas: apskaita (įpaveldinimas)
- rezultatas: oficialūs sąrašai (teisinis statusas)
- atsakingos institucijos: priežiūra (kontrolė)
- šeimininkas: nuolatinė priežiūra
- specialistų darbai: *konservavimas, restauravimas*

• atgaivinimas (funkcijos suteikimas)

- atkūrimas
- pritaikymas

- interpretavimas (prasmės suteikimas, pasakojimo sukūrimas)
- komunikacija ir perteikimas

IV dalis:

PAVELDAS IR PAVELDOSAUGA
MOKYKLAI

Tyrimai

ardomieji / neardomieji

Edukacija

Sklaida

Identifikavimas

Saugojimas

Pavidalo aktualizavimas

Pritaikymas

Turinio aktualizavimas

Įprasminimas

- procesas: apskaita (**įpaveldinimas**)
- rezultatas: **oficialūs sąrašai** (teisinis statusas)
- atsakingos institucijos: priežiūra (kontrolė)
- šeimininkas: **nuolatinė priežiūra**
- specialistų darbai: *konservavimas, restauravimas*

• atgaivinimas (funkcijos suteikimas)

- atkūrimas
- **pritaikymas**
- **interpretavimas** (prasmės suteikimas, pasakojimo sukūrimas)
- **komunikacija** ir **perteikimas**

Tyrimai

ardomieji / **neardomieji**

Ardomieji tyrimai:

- archeologinės ekspedicijos

Neardomieji tyrimai:

*istorijos šaltinių įvairovės suvokimas – istorija gimsta ne vien archyvuose
istorinių tyrimų įgūdžiai*

- sakytinė istorija – interviu
- *in situ* – istorija, įrašyta pačiame objekte (pvz., datos, pavardės, „vėjo architektūra“)
- kartografiniai / <http://maps.mab.lt/topomaps2> – „atrask 100 malūnų“
- ikonografija / www.limis.lt / www.facebook.com/senosfotografijos – „surask 10 skirtumų“
- periodika / www.epaveldas.lt – „tarpukario sensacijos“

Sintezės:

- paveldo istorinis tyrimas – „papasakok objekto istoriją“
- paveldo „paveldosauginis“ tyrimas – „suvok paveldą“

Edukacija

Edukacija apie paveldą:

- konkretaus objekto istorija

Edukacija per paveldą:

- per konkretų objektą atskleidžiamas platesnis reiškinyss
 - ekonomikos istorija
 - technikos istorija
 - „virtuvės“ istorija
 - „vėjo architektūros“ istorija ir kt.

Edukacija paveldui:

- paveldosauginio sąmoningumo ugdymas
 - paveldo sunykimo ar atgaivinimo istorijos

Identifikavimas: **įpaveldinimas** ir **paveldo sąrašai**

Oficialūs paveldo sąrašai:

- „sudaryk paveldo žemėlapi (pagal teritoriją, tipą, amžių, kt.)“

Paveldo aruodai (oficialūs sąrašai):

Materialus nekilnojamas kultūros paveldas (objektai ir vietos) – <https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-search>

Materialus nekilnojamas kultūros ir mišrus paveldas (kraštovaizdžiai) – <https://stk.am.lt/portal>

Materialus kilnojamas kultūros paveldas (vietose) – <https://kvr.kpd.lt/#/heritage-search>

Materialus kilnojamas kultūros paveldas (muziejuose) – www.muziejai.lt/Muziejai/Muziejai.lt.asp

Materialus kilnojamas kultūros paveldas (archyvuose) – <https://eais-pub.archyvai.lt/eais>

Nematerialus kultūros paveldas (Nematerialaus paveldo vertybių sąvadas) – <https://savadas.lnkc.lt>

Nematerialus kultūros paveldas (Tautinio paveldo produktai) – www.tautinispaveldas.lt

Gamtos paveldas – <https://stk.am.lt/portal>

Teminiai paveldo aruodai:

Piliakalniai – www.piliakalniai.lt

Istoriniai vėjo ir vandens malūnai – www.malunai.lt

Neoficialus paveldas – paveldas man ir bendruomenėms:

- „atrask paveldą (pritaikydamas paveldo formulę)“

Freeman Tilden – 6 paveldo interpretavimo principai:

1. Bet kuri interpretacija, nesusiejanti to, kas rodoma ar aiškinama, su lankytojo vidumi ar jo patirtimi, bus bergždžia, nevaisinga.
2. Vien informacija nėra interpretacija. Interpretacija yra atskleidimas, pagrįstas informacija. Bet tai visiškai skirtingi dalykai. Tačiau visos interpretacijos apima informaciją.
3. Interpretacija yra menas, derinantis daugybę menų, kad ir kokia medžiaga būtų pateikta: mokslinė, istorinė ar architektūrinė. Kiekvieno meno galima išmokti.
4. Pagrindinis interpretacijos tikslas yra ne mokymas, o provokacija.
5. Interpretacija turėtų siekti pateikti visumą, o ne dalį, kreiptis į visą žmogų, o ne kokią fazę, etapą.
6. Interpretacija, skirta vaikams (tarkim, iki 12 metų), neturėtų būti trumpesnis perteikimo suaugusiems variantas, o turėtų remtis iš esmės kitokiu požiūriu. Kad ji būtų kuo tinkamesnė, reikės atskiros programos.